

Sargonidler Devri (MÖ 722-626) Babil Seferleri¹

Oktaş ÖZGÜL², Yavuz GÜNAŞDI³ ve Betül NİŞANCI⁴

Öz

Mezopotamya coğrafyasında kurulan Asur Devlet'i Eski - Orta ve Yeni Asur olmak üzere üç döneme ayrılırken, Yeni Asur Devleti'nde dört kralı kapsayan döneme Sargonidler Devri denilmiştir. III. Tıglat-Pileser Babil'i hâkimiyet altına almıştır. Ancak onun ölümü sonrası yaşanan gelişmeler sırasında II. Marduk-apla-iddina (Merodah-Baladan), Babil yönetimini ele geçirmeye çalışmıştır. II. Sargon onunla yaptığı ilk mücadele de başarılı olamasa da 10 yıl sonra M.Ö. 710 yılında yaptığı savaşı kazanmış ve Merodah-Baladan yenilerek kaçmak zorunda kalmıştır. II. Sargon'dan sonra tahta geçen oğlu Sanherib döneminde Merodah-Baladan yine Babil'i ele geçirmeye çalışmış ancak bir kez daha yenilmekten kurtulamayarak Elam'a kaçmış ve orada ölmüştür. Sanherib'in Elam seferi sırasında Elamlılar Babil tahtına getirilen Sanherib'in oğlunu öldürmüşlerdir. Yaşanan bu karışıklık sırasında tahta geçmeye çalışan komutanlar ise yine Sanherib tarafından yenilgiye uğratılmıştır. Sanherib yaşananlardan dolayı Babil kentini cezalandırmış ve kenti yakıp yıkmıştır. Sanherib en küçük oğlu Asarhaddon'u veliht seçmiştir. Kral, Babil kentini yeniden inşa ettirmiştir. Asarhaddon kendinden sonra Asur'a oğullarından Asurbanipal'i, Babil'e ise Şamaş-şumu-ukin'ni veliht olarak seçmiştir. Ancak sonrasında Şamaş-şumu-ukin Babil'de isyan çıkarmış ve Asurbanipal bu isyanı bastırdıktan sonra kardeşi intihar ederken kral Babil yönetimini de ele almıştır. Onun ölümü ile zayıflayan Asur Devleti'ne ise bağımsız olarak güçlenen ve Med'ler ile ittifak kuran Babil Devlet'i son vermiştir.

Anahtar Kelimeler: Mezopotamya, Asur Devleti, Sargonidler Devri, Babil Devleti.

Sargonyd Period BC. 722-626 Babylonian Expedition

Abstract

While the Assyrian State, which was established in the Mesopotamian geography, was divided into three periods as Old - Middle and New Assyria, the period that included four kings in the New Assyrian State was called the Age of Sargonids. III. Tiglath-Pileser conquered Babylon. However, during the developments after his death, II. Marduk-apla-iddina (Merodah-Baladan) tried to take over Babylon. II. Although Sargon did not succeed in his first struggle with him, 10 years later BC. he won the war in 710 and was defeated and forced to flee from Merodah-Bala. II. During the reign of his son, Sanherib, who came to the throne after Sargon, Merodah-Baladan tried to seize Babylon again, but he could not escape being defeated once again, fled to Elam and died there. During Sanherib's Elam expedition, the Elamites killed Sanherib's son, who was brought to the Babylonian throne. During this turmoil, the commanders who tried to take the throne were again defeated by Sanherib. Sanherib punished the city of Babylon because of what happened and destroyed the city. Sanherib has chosen his youngest son, Asarhaddon, as heir. The king had the city of Babylon rebuilt. After him, Asarhaddon chose Ashurbanipal, one of his sons, as heir to Assyria and Shamash-sumu-ukin as heir to Babylon. However, later, Shamash-sumu-ukin rebelled in Babylon, and after Ashurbanipal suppressed this rebellion, his brother committed suicide while the king took over the Babylonian administration. The Assyrian State, which was weakened by his death, was put to an end by the Babylonian State, which became stronger independently and allied with the Medes.

Key Words: Mesopotamia, Assyrian State, Sargonid Period, Babylonian State

Atıf İçin / Please Cite As:

Özgül, O., Günüşdi, Y. ve Nişancı, B. (2022). Sargonidler devri (MÖ 722-626) Babil seferleri. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(3), 1234-1253.

Geliş Tarihi / Received Date: 13.04.2022

Kabul Tarihi / Accepted Date: 13.06.2022

¹ Yüksek lisans tez çalışmasından üretilmiştir.

² Doç. Dr. - Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, oktay.ozgul@atauni.edu.tr, oktay.ozgul@manas.edu.kg

 ORCID: 0000-0003-0575-0436

³ Doç. Dr. - Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, gunasdi@atauni.edu.tr

 ORCID: 0000-0001-7955-3756

⁴ Doktorant - Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, betulnisanci22@gmail.com

 ORCID: 0000-0003-2483-1223

Giriş

Mezopotamya kelimesi Latince “potamos” (ırmaklar) ve “mesos” (ara) sözcüklerinden oluşan ve “nehirler arası” manasına gelen birleşik bir sözcüktür (İplikçioğlu, 1990, s. 45; Pollock, 1999, s. 1; Bertman, 2003, s. 2). Burada kastedilen iki nehir, çivi yazılı metinlerde İdilgat ve Purattu olarak geçen Dicle⁵ ve Fırat⁶ nehirleridir (Tuncel, 1996, s. 31; Memiş, 2007, s. 9).

Coğrafı alan olarak Mezopotamya, Asya Kıtası'nın Akdeniz'e açılan bir kapısı gibidir. Bölgenin sınırları Asya'nın batısında kalan Akdeniz ve Pers Körfezi arasında yer alan 120.000 km²'lik bölgedir (Sevin, 1991, s. 1). Diğer yandan bu alan, kuzeyde Anadolu platolarını meydana getiren yüksek dağlar ve doğusunda İran'la çevrilmiştir. Toros silsileleri, Akdeniz'in doğu kıyı şeridi boyunca güneye doğru Cebel-i Lübnan, Herman ve Sina Dağı gibi farklı isimler olarak Kızıldeniz'e kadar ulaşırlar. Dicle Nehri'nin doğusunda bulunan Güneydoğu Anadolu'daki Anti Toroslar'ın bir devamı olan Zağros Dağları, İran Platosu ile beraber Dicle vadisini bölen doğal bir paravan oluşturur. Ayrıca Mezopotamya, üç tarafı dağlarla çevrilmiş yalnızca güneyden sonsuz gibi görünen muazzam bir düzlüktür (Kınal, 1983, s. 9-10).

Mezopotamya'ya farklı tarihlerde Sami kökenli topluluklar tarafından üç göç hareketi gerçekleştirilmiştir. Yapılan bu göçlerin sebepleri arasında iklim değişikliğinin yanı sıra ekonomik ve dini nedenlerin etkili olduğu düşünülmektedir (Günaltay, 1937, s. 285; Memiş-Bülbül, 2012, s. 5).

Yine kaynaklardan ulaştığımız bilgilere göre Sami topluluklar, Arabistan Yarımadası'ndan ayrıldıktan sonra Filistin-Suriye şerit arazisini çölden ayıran dağlar üzerinden ilk olarak Kuzey Suriye'ye gelmişler ve ardından Fırat kervan yolunu takip ederek Mari⁷, Terqa⁸ ve Hana gibi kervan duraklarını geçerek Mezopotamya'ya ulaşmışlardır (Clay, 1919, s. 27-28). Sami kökenli bu halkların konuştuğu dil ise semitik dildir (Saggs, 1984, s. 25; Whiting, 2006, s. 123).

Asur ismi ile alakalı sorun hem kentın baş tanrısının isminin hem de kentın isminin aynı olmasından kaynaklanmaktadır (Kuhrt I, 2017, s. 106). Asur adı kent ismi olarak Akad döneminden kalan belgelerde geçerken, tanrı ismi olarak ise III. Ur Dönemi'ne kadar görülmez. Bu bilgilere dayanarak araştırmacılar önceliğin yer isminde olduğunu, tanrı ismi olarak da ondan türetildiğini ileri sürmüşlerdir (Akyüz, 2013, s. 5; Durmuş, 2014, s. 22).

Asur, Dicle ve Fırat Nehirleri arasında bulunan bölge ve buranın da ötesinde kuzeyde tüm Musul Havzası boyunca uzanan, yine doğusunda İran'ın batı kesimini de içine alan Mezopotamya'nın kuzey kesimidir. Fırat Nehri, kuzeye doğru dar bir vadi içinde akmaktadır. Diğer yandan Büyük ve Küçük Zap, Adhem ve Diyala gibi kollarla beslenen Dicle Nehri ise hayvancılığa ve ekime olanak sağlayan geniş aynı zamanda da dalgalı arazi içerisinde akmaktadır. Zaten bu bölge Asur ülkesinin de çekirdeğini meydana getirmektedir (Balkaya, 2009, s. 77). (Resim:1).

Bitki örtüsü ve iklim açısından oldukça elverişli olan bölgenin dağ eteklerinde meşe ve çam ormanları bulunmaktadır. Yüksek düzlüklerde ise buğday, arpa ve yine meyve ile sebze yetiştirilmektedir (Sevin, 1991, s. 1-2). Yukarı Zap ve Dicle Nehri arasında kalan bölgede Dur-şarrukin, Kalhu ve Ninive gibi Asur'a başkentlikte yapan görkemli kentlerin bulunduğu “Asur Üçgeni” adı verilen bölge bulunmaktadır. (Beaulieu, 2005, s. 51; Radner, 2018, s. 2).

Asur Siyasi Tarihi

Eski Asur Dönemi, aşağı yukarı MÖ 2000-1600'lü yıllar arasını kapsar. Bu devre ait kral listesinde ilk olarak 17 kral adı yazılmış ardından bir çizgi çekilerek “*Toplam 17 kral çadırda yaşayanlar*” ifadesi

⁵ Dicle kelimesinin aslı Akkadca İdiqlat ve Sümerce İdigna isminin Arapçalaşmış halidir (Tuncel, 1994, s. 281; Strabon,1993,s.1 vdd; ; Herodotos,2009,s. 1 vdd; Ksenophon,2010,s. 1 vdd; Ay, 2011, s. 1; Doğan,2015,s.14-17).

⁶ Fırat adının, aslı Asur dilindeki Purattu, Sümerce de ise Bu-ra-nu-nu olan, İbranicedeki Perath adının Arapçalaşmış (Furat) halidir. Ayrıca Güneybatı Asya'nın en büyük nehri olan Fırat'ın adı Eski Farsça'da Ufratu, Orta Farsça'da ise Frat şeklinde geçmektedir. Batılı yazarlara gelince onlar bu ismi Eufrate veya Euphrate şeklinde kullanırlar.Yine antik kaynaklarda da bu nehirlerden bahsedilmektedir (Strabon,1993,s.1 vdd; Ceylan, 2008, s. 41; Herodotos,2009,s. 1 vdd; Ksenophon,2010,s. 1 vdd; Günaşdı, 2013, s. 11; Doğan,2015,s.9-14).

⁷ Mari: Günümüzde Suriye'de bulunan Abu Kemal Kasabası'nın 11 km kuzeybatısında Tell Hariri'dedir. 1933 yılında bulunan site yine aynı yıl içerisinde Fransız arkeologlar tarafından kazılmıştır. Antik kentte duvar resimleriyle süslenmiş saray ve içinde Kraliyet Arşivi'nin de bulunduğu çok sayıda çivi yazılı tablet elde edilmiştir. Mari Metinleri sayesinde, MÖ 2000 yıllarının başlarında Kuzey-Batı Mezopotamya'daki tarih, kültür ve din hakkında bilgiler elde edilmiştir (Bayram,1980, s. 89-90).

⁸ Terqa: Günümüzde Suriye Tell Ashara'da bulunan Antik Kent'tir. Kentte 1910 yılında E. Herzfeld tarafından kazı yapılmıştır. Ayrıca kentte 1923 yılında ise François Thureau-Dangin ve P. Dhorme tarafından 5 günlük kazı yapılmıştır.

kullanılmıştır. Sonrasında ise Asur Devleti krallarının adları sıralanmıştır (Kınal, 1978, s. 171; Saggs, 1984, s. 24).

Kral listesinde 30. sırada Puzur-Asur adını görmekteyiz. Bu kralla başlayan sülale I. Şamsi-Adad'ın tahta geçişine kadar devam eder. Bu dönemdeki en önemli gelişme ise yaklaşık 250 yıl devam edecek olan Asur Ticaret Kolonileri Çağı'nın başlamasıdır (Kınal, 1978, s. 171-183). Eski Asur Devleti'nin başlangıcı I. Şamsi-Adad'ın tahta geçişi ile gerçekleşmiştir. Bu dönemde Asur, devlet haline gelmiştir. I. Şamsi-Adad zamanında fetih politikası izlenmiş, batıda sınırlar Akdeniz'e kadar genişlemiştir (Memiş, 2007, s. 184). Bu kralın ölümü sonrası oğlu İşme-Dagan zamanında devlet zayıflamış ve ardından Babil'in (Kuiper, 2011, s. 71) ve sonrasında Mitanni Devleti'nin hâkimiyetinde kalmıştır (Hrouda, 2016, s. 44-45; Kılıç-Yılmaz, 2020, s. 151).

Orta Asur Devleti'nin kuruluşunu Amarna'da bulunan mektuplardan öğreniyoruz⁹. Asur kralı I. Asur-Uballit'in Mısır Firavunu IV. Amenofis'e yazdığı mektuptan ona "Biraderim" diye hitap etmesinden yola çıkılarak kendisini firavuna denk görmesi sonucu Asurlular'ın yeniden bağımsızlıklarını kazandıkları sonucuna varılmıştır (Balkaya, 2009, s. 80; Kuiper, 2011, s. 84). I. Asur-Uballit'ten sonra Asur tahtına geçen krallar hakkında pek fazla bilgi yoktur. Ancak I. Adad-Nirari'nin tahta geçmesi ile Asur Devleti yeniden bir güç haline gelmiştir. Kuzey Suriye'de Karkamış ve güneyde Babil sınırına kadar hâkimiyet sağlanmış ve Mitanni Devleti zayıflatılmıştır (Kılıç-Yılmaz, 2020, s. 177). Sonrasında tahta geçen oğlu I. Salmanassar babası döneminde yıpratılan Mitanni Devleti'ne son vermiş ardından özellikle Doğu Anadolu Bölgesi'ne seferler başlamıştır. "Uruadri" adı ilk olarak bu kral zamanında yazıtlarda görülmüştür (Luckenbill, 1926, s. 114; Ponchia, 2004, s. 144). Oğlu I. Tukulti-Ninurta zamanında ise yine aynı bölgeye yapılan seferlerde bu kez "Nairi" adı karşımıza çıkmaktadır (Belli, 1983, s. 31; Salvini, 2006, s. 31; Bahar, 2010, 225; Özgül, 2016, s. 143). Asur kralı I. Tukulti-Ninurta ayrıca Babil üzerine de sefer yapmış ve bu sefer sonucunda yüklü miktarda hazine ile ülkesine geri dönmüştür. Babil ise buraya atadığı valiler tarafından yönetilmiştir (Luckenbill, I, 1926, s. 57). Orta Asur Devleti döneminde yaşanan Ege Göçleri, Hitit ve başka devletlerin yıkılmasına neden olurken bu sırada Asur tahtında olan I. Tıglat-Pileser ise bu durumu lehine çevirmiş Arami ve bu dönemde ortaya çıkan Muşkilerle mücadele etmiştir. Ancak bu kralın ölümü ile Asur çöküşü yaşamıştır (Memiş, 2007, s. 190-193; Kılıç-Yılmaz, 2020, s. 185).

I. Tıglat-Pileser'in öldürülmesi ile Asur'un yükselişi durmuş ve devlet toparlanamamıştır. Asur'da bu kötü gidiş ancak Yeni Asur Devleti'nin kurulması ile son bulmuştur (Kılıç-Yılmaz, 2020, s. 190). Çoğu tarihçi, II. Asur-Dan'ın tahta çıkışını Yeni Asur Devleti'nin başlangıcı kabul eder (Grayson, 1991, s. 131; Leick, 2003, s. 15). Yeni Asur Devleti'nin en güçlü kralları ise II. Asur-Nasirpal ve oğlu III. Salmanassar'dır (Duymuş, 2014, s. 41). Ayrıca bu dönemde Kalhu (Nimrud) şehri kurularak başkent buraya taşınmıştır (Grayson, 1991, s. 189; Beaulieu, 2005, s. 49). III. Salmanassar babasından devraldığı güçlü devleti devam ettirmiştir (Kuhrt, 2017, s. 142). Bu dönemde Van Gölü kıyısında merkezi Tuşpa olan Urartu Devleti kurulmuştur. Bu bilgiyi Asur kralı III. Salmanassar'a ait Balawat Kapısı¹⁰ üzerinde bulunan tasvirlerden ve yine bu kralla ait Kurkh Monoliti¹¹ yazıtından öğrenmekteyiz (Luckenbill, 1926, s. 213).

Yeni Asur Devleti'nin güçlü krallarından birisi de III. Tıglat-Pileser'dir. Bu kral yaptığı reformlar ile kendinden sonra kurulacak olan "Sargonidler Devri" de denilen İmparatorluk Dönemi'nin temelini atmıştır (Mieroop, 2006, s. 289; Beaulieu, 2005, s. 52-53). Yeni Asur Devleti içerisinde II. Sargon'la başlayan ve Asurbanipal'in ölümüne kadar devam süreye "Sargonidler Devri" denir. Bu dönemin kralları sırasıyla II. Sargon, Sanherib, Asarhaddon ve Asurbanipal'dir.

Bu krallar zamanında devletin sınırları hiçbir dönemde olmadığı kadar genişlemiş ve devlet en güçlü devrini yaşamıştır. Bu çalışmada sadece kralların Babil'e yaptıkları seferler üzerinde duralacaktır.

Babil Seferleri

Sargonidler Devri öncesinde, III. Tıglat-Pileser zamanında Babil'de isyan çıkmış ve Babil kralı Nabonassar Asur'dan yardım istemiştir. Bunun üzerine Asur kralı da yardım etmiştir. Ancak Nabonassar'ın ölümünden sonra Babil'de yeniden kargaşa ortamı oluşmuş ve Nabû-mukîn-zêri yönetime el koymuştur.

⁹ Amarna Çağı (MÖ 1390-1322) tarihleri arasını kapsayan döneme verilen isimdir (Yılmaz-Kılıç, 2020, s.879). Bu devre ait belgeler 1887'de Beni Hasan yakınlarındaki Tel el Amarna'da bulunduğu için "Amarna Çağı" adı verilmiştir.

¹⁰ III. Salmanassar'a aittir. 1878 yılında Hormuzd Rassam tarafından Balawat'ta (İmgur Enlil) bulunmuştur. Günümüzde British Museum'da sergilenmektedir (Luckenbill, 1926, s. 224-232).

¹¹ II. Asur-Nasirpal ve III. Salmanassar'a aittir. 1863 yılında Jonh G. Taylor tarafından Diyarbakır Üçtepe'de bulunmuştur. Günümüzde British Museum'da sergilenmektedir (Luckenbill, 1926, s. 177-182).

Yaşanan bu gelişmeler sonucu III. Tiglat-Pileser harekete geçmiş ve Babil üzerine yürüyerek ülkeyi Asur topraklarına katmış ardından Pulû adı altında Babil kralı olarak iki ülkeyi beraber yönetmiştir. III. Tiglat-Pileser'den sonra tahta geçen oğlu V. Salmanassar ise Ululayu adı altında Babil'i yönetmeye devam etmiştir. Asur kralına ait küçük bir silindir üzerinde yazılı olan metne göre Asur kralı, Borsippa kentini yeniden inşa ettirmiş ve Nabu Tapınağı'nı yaptırmıştır (Luckenbill II, 1927, s. 297; Toptaş, 2021, s. 51).

II. Sargon Dönemi Babil Seferleri

MÖ 722 yılında II. Sargon, kardeşi V. Salmanassar'ın ölümüne yol açarak tahta geçmiş ve bu olay sonucunda Asur'da kargaşa ortamı ortaya çıkmıştır (Brinkman, 1965, s. 161; Yiğit, 2020, s. 199). II. Sargon, tahta geçtikten sonra ilk seferini Babil üzerine yapmıştır. Bu seferin sebebi olarak Babil'de düzenin bozulmasını ve Bit-yakın kabilesi lideri II. Marduk-apla-iddina¹² (kutsal kitaptaki adı Merodah-Baladan)'nın tahta geçmesi gösterilebilir (Saggs, 1962, s. 111; Oppenheim, 1977, s. 162; Elayi, 2017, s. 183). (Resim: 2)

Merodah-Baladan adı, ilk kez Mukin-Zeri isyanı sırasında III. Tiglat-Pileser ile anlaşmaya varan Kaldeli krallardan biri olarak karşımıza çıkar. Merodah-Baladan'ın teslim olurken verdiği zengin haraca Asur kaynaklarında yer verilmiştir. Bunlar; pahalı altın armağanlar, bol miktarda altın cevheri, değerli taşlar, egzotik ahşap ve bitkiler, parlak renkli giysiler, sığır ve koyundur. Daha önce hiçbir Asur kralına baş eğmemiştir ki bu teslim oluş da topraklarını korumak için yaptığı politik manevradır (Oates, 2015, s. 122). (Resim: 3)

Diğer yandan Merodah-Baladan, Elam kralı Ummanigaş'a güvenerek Babil tahtına geçmiştir (Rogers, 1900, s. 39-40; Brinkman, 1965, s. 161; Kuhrt II, 2017, s. 156). Merodah hüküm sürdüğü dönemde tapınakları onarmış, Akad şehirlerinin geçmişten gelen ayrıcalıklarını tanımış, kendini ülkenin kurtarıcısı ve Babil halkının düşmanlarını yenmek için Marduk'un kullandığı aracı olarak görmüştür. Diğer yandan bölünmüş durumda olan Kaldeli kabileleri Asur karşıtı ittifakta birleştirmiştir (Oates, 2015, s. 122-123). Yaşanan bu olaylardan dolayı sefere çıkmak zorunda kalan II. Sargon ilk olarak, MÖ 720 yılında Elam ordusu ile Der şehri yakınlarında karşı karşıya gelmiştir. Ancak Babilliler, Elamlılara yardım edince II. Sargon başarılı olamamıştır. Asur kralı savaşı kendisinin kazandığını söylese de Babil kroniklerinde bunun aksi iddia edilmektedir (Saggs, 1985, s. 92; Elayi, 2017, s. 184; Jursa, 2017, s. 40).

Bu savaş sonrası Babil tahtında olan Merodah-Baladan, MÖ 710 yılına kadar Babil kralı olarak bölgeyi hâkimiyeti altında tutmayı başarmıştır. Bu sırada Yahuda kralı Hezekiel'e hasta olduğu için bir elçi ile mektup ve hediyeler gönderen Merodah-Baladan'ın asıl amacının II. Sargon'a karşı kendine müttefik aramak olduğu anlaşılmaktadı. Ancak Hezekiel, Sargon'a karşı isyan etmeyi kabul etmemiştir. Bu sırada Asur güçlenirken Babil ekonomisi gittikçe kötüye gidiyordu. Merodah-Baladan'ın tüm çabalarına karşın kabileler ticaret yollarına karşıyor ve kentlere baskı uyguluyorlardı (Saggs, 1962, s. 111-116; Roux, 1992, s. 311; Liverani, 2014, s. 490).

Asur kralı II. Sargon, MÖ 710 yılında tekrar Babil üzerine sefere çıkma kararı almış ancak bu kez kente saldırmadan önce Elam'dan gelebilecek yardıma engel olmak için ilk olarak bu bölgeye sefer düzenlemiştir. Bu dönemde Elam kralı olan şutruk-Nahunte yenilgiye uğratarak Babil'e yapılacak yardımın önüne geçilmiştir (Kirschbaum, 2004, s. 93; Leick, 2003, s. 80). II. Sargon ardından Babil'e girmiş ve Merodah-Baladan çareyi kaçmakta bularak Elam'a sığınmıştır (Tadmor, 1958, s. 23; Saggs, 1984, s. 97).

II. Sargon, Babil fethinde hem parlak bir hükümdar olarak görülür hem de savaş ve diplomasi alanındaki başarısını sergiler (Elayi, 2017, s. 190). Ardından kazandığı bu zafer sonrasında kendisini Babil'de Sümer ve Akad kralı olarak ilan etmiştir (Rogers, 1900, s. 40; Tadmor, 1958, s. 23; Sevin, 2005, s. 50). Böylece kendinden önce de kullanılan iki ülkenin kralı olma geleneğini devam ettirmiştir. (Rogers, 1900, s. 40). Ardından Babil'de yapılan kutsal ayinlere katılmıştır (Roaf, 1996, s. 182). Ancak Merodah Baladan hayatta kalmış ve Babil'i tekrar ele geçirmek için II. Sargon'un ölümüne kadar beklemiştir (Elayi, 2017, s. 190). Sargon, Tabal üzerine yaptığı sefer sırasında Kimmerler ile savaşırken ölmüş ve cesedi bulunamamıştır. Savaş alanında ölen ve cesedi bulunamayan tek Asur kralıdır (Tadmor, 1958, s. 28-29).

¹² II. Marduk-apla-iddina (Merodah-Baladan) için II. Sargon yazıtlarında şu ifadeleri kullanmıştır "*bir katilin tobumu, isminden korkmayan kötü bir şeytanın pervanesi. Lordların efendisi büyük tanrıların yeminini çiğnedi* (Elayi, 2017, s. 183).

Sanherib'in Babil Seferleri ve Elam Seferi

Yeni Asur Devleti zamanında hüküm süren altı kral döneminde Babil'de yönetim yaklaşık yirmi kez değişmiştir. Bu dönemde Babil tahtına geçen krallar: Asur kralının kendisi, Asur kralının ailesinden birisi, Asur'dan bağımsız bir Babilli, Asurlular tarafından tahta çıkarılan Babilli ya da Asur karşıtı bir Keldani olabiliyordu (Mieroop, 2006, s. 291). (Resim: 4)

Bu yapılanlara rağmen Babil'de bir türlü istikrar sağlanamamıştır. Babil'de yaşanan bu olayların arkasında ise Elam Devleti'nin desteğini görmekteyiz (Mieroop, 2006, s. 292). Sanherib dönemi askeri faaliyetlerinin ağırlık noktasında iki bölge vardır. Bunlardan birincisi Babil, ikincisi ise Doğu Akdeniz bölgesidir. Ancak yine de Sanherib'i en çok uğraştıran bölge hiç kuşkusuz 12 yıl devam eden bağımsızlığı ve ardından üç yıl süren savaşın sonrasında tekrar fethedilen Babil'deki siyasal karışıklıklara son vermek olmuştur (Duymuş, 2011, s.152- 153; Kuhrt II, 2017, s. 158).

Sanherib'in tahta çıktığı dönemde ona karşı Babil'de II. Marduk-apla-iddina (Merodah-Baladan) liderliğinde Kalde, Elam ve Arami kabileleri tarafından desteklenen bir güç oluşturulmuştur (Saggs, 1962, s. 118; Brinkman,1965, s. 164). Bunun nedeni; Asur Devleti iç işleriyle meşgul olduğunda ya da başka bölgelerle uğraştığında Babil Devleti bunu fırsat bilerek bağımsızlık mücadelesine girişiyordu (Duymuş, 2011, s. 153).

Aslında II. Sargon tarafından yenilgiye uğratılan Merodah-Baladan Babil tahtından uzaklaşıp ülkeden kaçmak zorunda kalmıştı (Fincke, 2003, s. 116; Liverani, 2014, s. 492). Ancak yukarıda bahsettiğimiz gibi Asur'daki taht değişikliğini fırsat bilerek bu kez Sanherib'e karşı mücadeleye başlamıştır (Olmstead, 1922, s. 73-74; Glassner, 2005, s. 197). Sanherib'in dikkati başka yerde olduğu için Merodah-Baladan konumunu güçlendirmiştir. Sanherib ordusu ile Cutha üzerine yürürken, Kış ovasına gönderilen birlikler ise Merodah-Baladan ve destekçileri ile karşılaşmış ve ilk çatışma başarısız olmuştur. Ancak güneye doğru ilerleyen ana ordu ve kral Sanherib, Kış ovasında Merodah-Baladan'ı yenilgiye uğratmıştır (Olmstead, 1922, s. 75; Toptaş, 2020, s. 150). Bu yenilgi sonrası Babil kralı, Merodah-Baladan yine Elam bölgesine geri çekilmek zorunda kalmıştır (Rogers, 1900, s. 48; RINAP 3/1 no. 12).

Sanherib bu seferini Taylor Prism Yazıtı'nda şu şekilde anlatmıştır: *"İlk seferimde Karduniaş (Babil) kralı Marduk-apla-iddina (II) (Merodach-Baladan) ve onun müttefiki olan Elam ülkesinin ordusu ile birlikte Kış ovasında yenilgiye uğrattım. O (Merodah-baladan) savaşın ortasında kampını terk etti, tek başına kaçtı ve (böylece) hayatını kurtardı. Savaşın ortasında terk ettiği savaş arabalarını, atları, vagonları (ve) katırlarını ele geçirdim. 75 kenti ve 420 küçük yerleşim yerini ele geçirmiş diğer taraftan yine 208.000 kişiyi Asur'a götürmüştür* (Luckenbill, 1927, s. 116).

Sanherib, MÖ 703 yılında Babil'e yeniden düzen getirdi. Keldani kontrolündeki şehir ve kasabalar fethedildi ve toplu sürgünler yaşandı (RINAP 3/1 no. 12). Asur kralı sonrasında sarayında yetişmiş ve Babilli bir soylu olan Bel-ibni'yi Babil tahtına getirmiştir (Saggs, 1984, s. 101; Brinkman, 2008, s. 34; Frahm, 2017, s. 293).

Sanherib onun için, *"Sarayımda bir enik gibi büyüdü"* der (Olmstead, 1922, s. 78; RINAP 3/1 no. 12; Ragozin, 2022, s. 224). MÖ 700' ün başlarında Bel-ibni'nin yetkisinin, sadece kuzey sınırı ile sınırlı olduğu ve güneyin ise Keldaniler tarafından kontrol edildiği görülmektedir (Saggs, 1962, s. 120). Sanherib kendisine bağlı bir Babilli ile bu devleti elinde tutamayacağını anlamış ve MÖ 700 yılında Babil tahtına büyük oğlu Asur-nadin-şumi'yi getirmiştir (Saggs, 1962, s. 120; Kuiper, 2011, s. 100; Toptaş, 2018, s. 201).

Bu gelişmeler yaşanırken ömrünü Babil Devleti'nin bağımsızlığı için harcayan Merodah-Baladan ölmüştür (Brinkman, 1965, s. 166). Aslında Babil'de yaşanan olayların arkasında hep Elam Devleti vardı. Bu yüzden Sanherib, doğrudan Elam Devleti üzerine sefere çıkma kararı almıştır (RINAP 3/1 no.11). Kral daha önce yapılan seferlerin aksine bu kez Elam Devleti'ne karadan değil de denizden saldırma kararı almıştır. Bunun için büyük bir deniz filosu yapımı için Suriye'den gemi ustaları getirtmiştir (Olmstead, 1922, s. 78-79; Saggs, 1962, s. 120). Bu hazırlık sonrası gemiler ilk olarak Dicle Nehri üzerinden kıyı kenti Opis'e getirilmiştir. Burada denizciler tarafından karaya çıkarılan gemiler tekerlekler üzerinde 40-50 km çekilerek, Fırat Nehri'ne geçirilmiştir (Saggs, 1984, s. 102; RINAP 3/1 no. 12). Asur kaynaklarında bu sefer sırasında yaşanan sıkıntıdan şu şekilde bahsedilmektedir: *"Denizden dev dalgalar yükselip çadırıma kadar girdi. Beni tamamen sardılar ve adamlarım beş gün, beş gece büyük gemilerde kafeste gibi kaldılar"* (Olmstead, 1922, s. 78-79; RINAP 3/1 no. 12).

Fırat Nehri üzerinde ilerleyen gemiler, Basra Körfezi'ne indirilmiş ardından su tanrısı EA adına adaklar sunulmuştur. *"Altın bir balıkla altın bir gemiyi, derinlikler tanrısı Ea için denize bırakıyorum"* (RINAP 3/1

no. 12). Ardından Elam Devleti'ne saldırı gerçekleştirilmiştir. Ancak Sanherib'in güneyde meşgul olmasını fırsat bilen Elamlılar, kuzeyde Dicle'yi geçerek Sippar kentine girmiş ve Sanherib'in oğlunu esir alarak öldürmüşlerdir (Kirschbaum, 2004, s. 101). Asur istihbaratı bu dönemde Urartu'ya karşı olduğundan daha az etkilidir (Saggs, 1984, s. 102). Sanherib'in öldürülen oğlunun yerine ise Elam'a bağlı Nergal - Uşezib geçirilmiştir (Saggs, 1962, s. 120; Frame, 1992, s. 52 vd.). Sanherib'in bir iki ay sonra geri dönen birlikleri Nippur kenti yakınlarında Babil ve Elam ordusunu yenilgiye uğratarak komutan Nergal-Uşezib'i zincire vurarak Asur'a götürmüşlerdir (Rogers, 1900, s. 52; Olmstead, 1922, s. 80-81; RINAP 3/1 no. 13).

Bu olaylar sonrası Babil tahtı Kaldeli komutan olan Muşezib-Marduk'un eline geçmiştir (Roux, 1992, s. 322; Glassner, 2005, s. 199; Toptaş, 2021, s. 52). Muşezib-Marduk Asur'a karşı askeri destek için Elam'a büyük miktarda altın ve gümüşü hediye olarak göndermiştir (Saggs, 1962, s. 121; Brinkman, 1965, s. 166). Bu hediyeler ve diplomasi sayesinde Aram ve Kalde aşiretlerini birleştirerek Asur'a karşı bir güç meydana getirmiştir. Oluşturulan bu gücün arkasında ise yine Elam Devleti vardı. Bu koalisyon sonrası Asur ve Babil orduları bu kezde Dicle kıyısında bulunan günümüzde ki Samarra yakınlarında karşılaşmıştır (MÖ 691). Atlı savaşçılar, yay ve ok kullanan askerlerin karşı karşıya geldiği bu savaşta her iki taraf da ağır kayıplar vermiş ve içinde Elam ordusunun komutanının da olduğu çok sayıda insan ölmüş ve bu savaştan bir sonuç alınmamıştır (Gökçek, 2015, s. 182).

Sanherib, sonuç alamadığı bu savaştan sonra MÖ 689 yılında tekrar Babil seferine çıkmıştır. Bu seferin nedeni: Elam kralına felç inmesidir. Asur kralı da bu fırsatı kaçırmayarak Babil üzerine yürümüştür (Oates, 2015, s. 126). Bu kez uzun süren kuşatmadan sonra Sanherib Babil kentini ele geçirmeyi başarmıştır (Saggs, 1962, s. 121-122). Sanherib'in intikamı çok ağır olmuş ve özellikle ölen oğlunun intikamını almak istemiştir. Asur kralı sadece kenti yağma ettirmemiş aynı zamanda çok büyük bir yıkıma uğratmıştır. Bunun yanı sıra kült heykelleri ile kentin ve Babil Devleti'nin baş tanrısı olan Marduk heykelini de ülkesine götürmüştür (Grayson, 1975, s. 35; RINAP 3/1 no 11). Kral sadece şehri yıktırmamış kentin bir daha iskân edilmemesi için kanallar açtırıp Dicle'nin sularının kentin yıkılan duvarlarının üzerinden geçmesini sağlamıştır (Saggs, 1984, s. 103; Hrouda, 2016, s. 55).

Kral bu yıkımı yazıtlarında şöyle anlatmıştır;

RINAP 3/1 no 24: vi 7-16

vi 7' [URU ù É.MEŠ ul-tu UŠš-šú a]-di gaba-dib-bi-šú

vi 8' [ap-pul aq-qur i-na dGIŠ.BAR aq]-mu BÀD šal-ḥu-ú

vi 9' [É.MEŠ DINGIR.MEŠ ziq-qur-rat SIG4] ù SAḪAR.ḪI.A ma-la ba-šu-u

vi 10' [as-suḫ-ma a-na ÍD.a]-ra-aḫ-ti ad-di

vi 11' [i-na qé-reb URU šu-a-tu] ÍD aḫ-re-e-ma

vi 12' [er-še-es-su-nu ina A.MEŠ as]-pu-un ši-kin uš-ši-šú

vi 13' [ú-ḫal-liq-ma UGU ša a]-bu-bu na-as-pan-ta-šú

vi 14' [ú-šá-tir áš-šu aḫ-rat u4]-me qa-qar URU šu-a-tú

vi 15' [ù É.MEŠ DINGIR. MEŠ] la muš-ši-i

vi 16' [i-na ma-a-mi uš-ḫar-mit]-su-ma ag-da-mar ú-šal-liš

vi 7' - vi 16' “[Şehri(Babil) ve evleri temellerinden] çatılarına [kadar yıktım, tabrip ettim

(ve) yak[tım]. İç duvarlarda ve dış duvarlarda, [tapınaklarda, Ziggurat'tan] var olan tuğlaları ve toprağı söktüm ve [D]icle [Nebri]'ne attım. [Bu şehrin tam ortasında] bir kanal açtım ve (böylece) [onların yerleşim yerini sıyla dold]urdum. Temellerinin yapısını [tabrip ettim ve (böylece)] bir sel felaketinin [yapacağı] yıkımı [gerçekleştirdim]. [Gelecekte] bu şehrin yerleşim yeri [ve tapınakları] tanınmasın [diye] onu (Babil) [suda erittim], onu (Babil) yok ettim. (Onu) bir çayır gibi [yaptım]” (RINAP 3/1 no 24: vi 7-16).

Sanherib intikamını almış gibi görünse de sonrasında başına gelenler Babil şehrini yıktırmasına ve özellikle Marduk heykeline karşı yaptığı saygısızlığa bağlanmıştır (Kirschbaum, 2004, s. 102). Diğer taraftan Ptolemaic Canon Babil Kroniği'nde yer alan kral listesinde Muşezib-Marduk'tan sonrası yani Sanherib dönemine kralsız yazılmıştır. (Brinkman, 2008, s. 39; RINAP 3/1 no. 14). Sanherib hayatta iken en küçük

oğlu Asarhaddon'u veliht olarak seçmiş ardından bunu kabullenmeyen diğer iki oğlu tarafından öldürülmüştür (Olmstead, 1922, s. 83-85). Eski Ahit'e göre "kral tapmakta dua ederken Adramelek ve Şaraser ismindeki iki oğlu tarafından kılıçla öldürülmüştür" (Walker, 1888, s. 58; Deniz, 2009, s. 94).

Bu konu ile ilgili Babil kralı Nabonidos'a ait bir belgede de bu olaya değinilmiş Sanherib'in Marduk ve Babil'e karşı olan günahlarından dolayı cezalandırıldığına atıf yapılmıştır. Nabonidos, Sanherib'in ölümü ile ilgili şu ifadeleri kullanmıştır:

"Marduk'un gazabının ülkesi boyunca yıkıma yol açtığı Subartu (Asur) kralın(a gelince), onun soyundan (olma) bir oğlu onu kılıçla kesti" (Toptaş-Akyüz, 2020, s. 64).

Asarhaddon Dönemi'nde Babil Politikası ve Babil Seferi

Sanherib'den sonra tahta geçen oğlu Asarhaddon, Babilli annesi Nakia tarafından Babil geleneklerine göre yetiştirilmiştir. Ayrıca kral yine Babilli bir prensesle evlenmiştir. Bundan dolayı onun döneminde Babil'e karşı ılıman bir politika izlenmiştir. (Memiş, 2007, s. 223; Oates, 2015, s. 126).

Kraliyet yazıtları Babil taraflarında da bir isyan hareketini anlatmaktadır. MÖ 673 veya 672 yılında Bit-Yakin kabilesinden olan ve Merodah-Baladan'ın oğlu olan Nabû-zêrkitti-lîşir, Asur'a karşı isyan etmiştir. Asarhaddon yıllıkları bu isyanı şöyle anlatmaktadır:

"Ninive'de (iken) kötü eylemlerini duydum; Kalbim öfkeleni ve karaciğerim iltihaplandı. Görevlilerimi, onun topraklarının sınırındaki valileri, ona karşı gönderdim. Dahası O, isyancı, hain Nabû-zer-kitti-lîşir, ordunun yaklaşımını duydı ve Elam topraklarına bir tilki gibi kaçtı. Büyük tanrılara ettiği yemini çiğnediği için Aşşur, Sîn, Şamaş, Bêl ve Nabû ona feci bir ceza verdi ve onu Elam topraklarının ortasında kılıçla öldürdüler." (RINAP 4 no. 1: 50b-60).

Asarhaddon, babası zamanında yıkılıp yıkılan Babil kentini yeniden inşa ettirmiştir (Saggs, 1962, s. 125; Brinkman, 1983, s. 35; Frahm, 2017, s. 294). Dindar bir kral olan Asarhaddon sadece Babil'i inşa ettirmekle kalmamış bunun dışında eş zamanlı olarak da Asur'da Eşarra tapınağını yaptıırken, Babil'de ise Esengila Tapınağı'nı inşa ettirmiştir (Frame, 1992, s. 68). Asur Devleti'nde önceki dönemlerde uygulanan Babil tanrılarının Asurlaştırılmasına Asarhaddon son vermiştir (Sevin, 2005, s. 52). Özellikle, Babil'in yeniden inşasına çok emek veren kral bunun yanı sıra Esengila Tapınağı'nın inşası sırasında sırtında sepet taşıyarak yardım etmiştir. Kentin ve bütün surlarının yenilenmesi de Asarhaddon zamanında yapılan çok önemli imar faaliyetlerinden birisidir (Saggs, 1984, s. 105-106; Sevin, 1991, s. 96). (Resim: 5-6-7)

"Ben Asarhaddon, evrenin kralı, Asur kralı, kudretli savaşçı, tüm krallar içinde başta olan, Asur kralı Sanherib'in oğlu Asur'un ve evrenin kralı Sargon'un torunu. Ninlil ve Asur'un yarattığı, Şamaş ve Sîn'in sevgilisi, Marduk ve Nabû'nun gözdesi, Tanrıça İstar'ın ilgisine mazhar olan, büyük tanrıların kalplerinin arzusu, kudretli, akıllı, düşünceli ve bilgili, ki onu büyük tanrılar, kendi imajlarını düzeltmesi ve bütün büyük kentlerdeki kutsal mekanları yeniden yapılması ve tamamlanması için krallığa davet ettiler. Asur tapınağını yapan, Babil ve Esengila'yı restore eden, tanrı ve tanrıçaların görünümünü düzeltten Asur saraylarından ve memleketlerinden alınan ve tutsak edilen tanrılar kendi yerlerine geri getirip barışçı yerlerine oturtan ve bütün tapınakları tamamen restore edene, bütün tanrıları kendi kutsal mekanlarına yerleştirene ve orada ebediyen oturtuncaya kadar güneşin doğuşundan batışına onların kudretine güvenerek zaferle yürüyen, rakibi olmayan, dünyanın dört bir tarafındaki kralları ayaklarının dibinde itaate getiren benim. Asur'a karşı isyan eden (günah işleyen) bütün topraklara karşı, beni gönderdiler, beni" (Luckenbill, 1927, s. 203).

"Bütün zanaatçıları ve Karduniaş'ın (Babil Ülkesi) tüm halkını çağırdım. Onlara sepet taşıttım ve başlarına taşıma yastığı koydum. Duvar temellerine nadide yağ, bal ve şarap koydum... Yastığı başıma takıp taşıdım. Fildişi, akçağaç, şimşir ve dut kalıpla, üzerinde yazı olan tuğla yaptım. Tanrıların tapınağı Esagila'yı, mabetleriyle Babil'i...yeniden inşa ettim" (RINAP 4no.197).

Asarhaddon zamanında yapılan inşa faaliyetleri hakkında yalnızca kralın yazıtlarından değil imar çalışmaları ile ilgili bilgi veren mektuplardan da bilgi elde etmekteyiz. Bu mektuplar dolaysız anlatımları sayesinde bürokrasi, çalışmalar ve en önemlisi kişi ve kurumların tavırları hakkında bilgi vermektedir (Kirschbaum, 2004, s. 208-109). Ayrıca önceki krallar zamanında Babil halkından alınan ayrıcalıklar ve haklar bu kral döneminde tekrar geri verilmiştir (Duymuş, 2011, s. 155-156; Oates, 2015, s. 126). Kralın Babil'e yönelik iyilik politikası sayesinde Keldani bölgelerinde Asur düşmanı liderler Asur vasalı olmayı kabul edenler ile değiştirildi (Saggs, 1984, s. 105-106).

Asarhaddon, MÖ 669'da yeniden tekrarlamak zorunda kaldığı Mısır seferinde yolda ölmüştür.

Asurbanipal'in Babil Seferi

Asarhaddon'un 6 oğlu vardı ancak onlar erken yaşta ölmüşlerdi (Saggs, 1962, s. 126). Bundan dolayı kral daha hayatta iken kalan iki oğlundan Asurbanipal'i Asur'a, diğer oğlu Şamaş-şumu-ukin'i ise Babil'e veliht olarak atamıştı (Saggs, 1984, s. 106; Yiğit, 2020, s. 210). Ancak Şamaş-şumu-ukin büyük olmasına rağmen kendisi Babil'e kardeşi Asurbanipal ise Asur'a atanmıştır. Bu durum onu rahatsız etmiştir çünkü Babil kralı olsa da kardeşinin yetkisi altında olacaktı (Ahmed, 1967, s. 1). Aslında Asarhaddon kendinden sonraki iç savaşı önlemek için Asur halkını bir araya getirdi onlara anlaşma yemini ettirdi ve Asurbanipal'i halefi olarak seçti. Asurbanipal'in tahta geçişi sırasında Ana kraliçe Nakia etkili olmuş bütün muhalefet bastırılarak bağlılık yemini ettirilmiştir. Asurbanipal, Asur kralı olarak tahta geçmiş sonrasında kardeşini Babil kralı olarak atamıştır (Fincke, 2003, s. 119-112). Babil kralı olarak atanan Şamaş-şumu-ukin, Sanherib döneminde Asur'a getirilen ganimetlerde onunla birlikte Babil'e geri gönderilmiştir (Ahmed, 1967, s. 1). Aslında Asarhaddon'un kurmaya çalıştığı ortak krallık başarılı olmamıştır. İki kral görünürde eşit olsalar da güneydeki diğer birlikler Babil'den çok Asur'a karşı sorumluluk duyuyorlardı. Ur valisi bile Babil'e bağlı olmasına rağmen Asurbanipal'in gözüne girmeye çalışıyordu. Öyle ki, Asur kralı Babil'in restorasyonunda dahi aktif olmuştur. British Museum'da sergilenen dikilitaşta Asurbanipal Esengila'nın onarıcısı olarak gösterilir. Aynı müzede bulunan başka bir dikilitaşta ise Borsippada'ki Nabu Tapınağı Ezida'yı tekrar inşa ettiğini kayda geçmiştir (Roaf, 1996, s. 191; Oates, 2015, s. 126). (Resim: 8-9)

Babil kralı MÖ 673'te Gambuli kabilesi reisi isyan ettiğinde kardeşi Asurbanipal ile iş birliği yapmış, reisin yazdığı mektupları ele geçince bunları kardeşine göndermiştir. Bunun üzerine Asurbanipal, Uruk valisini isyanı bastırmakla görevlendirmiştir. Asurbanipal, valisini göndermiş olsa da kardeşinden hiç bahsetmemiştir. Aslında Şamaş-şumu-ukin Güney Mezopotamya'yı elinde tutsa da Ur ve Uruk şehirleri Asurbanipal tarafından tutuluyordu. Deniz Ülkesi valileri de Asurbanipal'i kral olarak görürken Babil kralını tanımıyorlardı (Ahmed, 1967, s. 2-3).

Zaten bu ikili yönetim ancak 16 yıl devam edebilmiştir (Frahm, 2017, s. 294). Gambuli ayaklanması dışında sahip olunan barış ortamı uzun sürmemiştir. Diğer taraftan Babil, Dilbat, Borsippa ve Sippar'da Asurbanipal'e ait hiçbir ticari işlem bulunmadığından en azından Şamaş-şumu-ukin yetki alanı Babil ve çevresi iken, Asurbanipal'in ise Babil'in büyük bölümünde doğrudan kendisine rapor verecek yetkililer yerleştirmiştir. Buna örnek olarak Babil sarayında bulunan Zakir, Babil'deki olayları ve Şamaş-şumu-ukin ile ilgili meseleleri Asurbanipal'e bildirirdi. Ayrıca Asurbanipal, Uruk'a bir dizi asker yerleştirmiş ve emirlerini doğrudan onlara vermiştir (Ahmed, 1967, s. 3 vd.). Bakıldığında Asurbanipal'e ait ithaf yazıtlarında kardeşi Şamaş-şumu-ukin için dua metinleri vardı. Ancak kardeşler arasında devam eden anlaşmazlık sonraki dönemlerde isyana dönüşmüştür (Oates, 2015, s. 128).

Ortak krallık dönemine ait Babil kraliyet kayıtlarının çoğu her iki hükümdarın adını içerir ancak Asur'da aynı tarihe ait yazıtlarda Şamaş-şumu-ukin'in adı geçmez. Asurbanipal'in, Babil'deki kardeşiyle hiçbir yazışması korunmamıştır. Belkide Asurbanipal kardeşini kendisine denk görmemiştir. Hem Asur hem de Babilliler Asurbanipal'e bağlılık yemini etmişler ancak Şamaş-şumu-ukin için böyle bir yemin edilmemiş ve Babilliler onu vassal kral olarak görmüşlerdir (Ahmed, 1967, s. 8).

Babil tahtında oturan Şamaş-şumu-ukin MÖ 652 yılında kardeşi Asurbanipal'in Babil'deki kutsal şehirlere girişini yasaklamıştır (Kirschbaum, 2004, s.118). Şamaş-şumu-ukin Asur'dan ayrılmak için müttefik aramaya başlamış onlara vermek için tapınaktan altın alırken diğer yandan Asurbanipal'e kardeşinin ittifak arayışında olduğuna dair mektup gönderilmiştir. Şamaş-şumu-ukin ise yazdığı mektupla kendini savunmaya çalışmıştır. Asurbanipal bilinmeyen tarihte Babil'e haraç göndermiş ancak bu Babillileri hoşnut etmeyince Şamaş-şumu-ukin onları kendi tarafına çekmek için bunu kullanmıştır. Kısa süre sonra Şamaş-şumu-ukin itaatsizliğini ilan etmiştir. Ayaklanma büyük olasılıkla MÖ 652-651 Mayıs ayının ortalarında başlamıştır (Ahmed, 1967, s. 10-12). Şamaş-şumu-ukin'in başlattığı isyan her zaman Asur'a düşmanlık eden Elam, Arap ve Kalde kabilelerinin dışında Arabistan'daki kabileler ile Guti, Amurru ve Meluhha krallıkları tarafından da desteklenmiştir (Saggs, 1962, s. 131-132). Şiddetli çatışmalar iki yıl boyunca devam etmiş sonucunda Asur ordusu Babil ve Borsippa'yı kuşatmıştır (MÖ 650). Diğer yandan Asur'un güneyde kazandığı başarılar ve Elam'da çıkan iç savaş Babil'i bu etkili askeri destekten yoksun bırakmıştır. Şehrin dış dünya ile her türlü bağlantısı kesilmiştir. Tam iki yıl süren kuşatma sırasında Babil'de görülmemiş açlık ve hastalık yaşanmıştır. Kentteki durum o kadar kötü bir hal almıştır ki hayatta kalmayı başaran insanlar yamyamlık yapmak zorunda kalmışlardır. Babil sokakları cesetten geçilmez hale gelmiştir (Saggs, 1962, s. 132-133; Oates, 2015, s. 128). Asurbanipal yazıtında kardeşi üzerine yaptığı seferi şu şekilde anlatmaktadır:

RINAP 5/1 no. 11: iii 128 - iii 135.

iii 128 ina 6-ši ger-ri-ia ad-ke ERIM.ĦI.A-ia

iii 129 EDIN mdGIŠ. NU₁₁-MU-GI. NA uš-te-eš-še-ra ħar-ra-nu

iii 130 qé-reb ZIMBIR. KI KÁ. DINGIR.RA.KI bár-sipa.KI GÚ.DU₈.A.KI

iii 131 ša-a-šú ga-du mun-daĥ-še-e-šú e-si-ir-ma

iii 132 ú-šab-bi-ta mu-uš-ša-šú-un

iii 133 qé-reb URU u EDIN ina la mi-ni áš-tak-ka-na BAD₅.BAD₅-šú

iii 134 si-it-tu-u-ti ina TAG-it dèr-ra

iii 135a su-un-qu bu-bu-ti iš-ku-nu na-piš-tu

iii 128 – iii 135 “*Altıncı seferimde birliklerimi topladım(ve) Šamaš-šuma-ukin'e karşı doğrudan yola koyuldum. Onu, Sippar, Babil, Borsippa (ve) Kuta'nın içinde savaşlarıyla birlikte, hapsedtim ve kaçış rotalarını kestim. Şehir ve bozkırda içerisinde onu sayısız (kez) yenilgiye uğrattım. Gerisi kalanlara (gelince), onlar hayat(larını) veba, katlık ve açlıktan kaybettiler.*” (RINAP 5/1 no. 11: iii 128 - iii 135).

Šamaš-šumu-ukin bu kuşatmadan kurtulamayacağını anlayınca kardeşinin eline geçmektense sarayını ateşe vererek intihar etmiştir (MÖ 648) (Saggs, 1984, s. 113; Hrouda, 2016, s. 47). Šamaš-šumu-ukin döneminden günümüze çok fazla yazıt kalmamıştır. Bunun nedeni, isyandan sonra kardeşi Asurbanipal tarafından yok edilmesidir. Babil, Ur, Uruk ve Nippur'daki tuğla yazıtların tümü Asurbanipal adını taşır (Ahmed, 1967, s. 2). (Resim:10)

Asurbanipal yıllıklarında kardeşinin kendisinin yanında yer alan tanrıları tarafından yok edildiğini söylemektedir:

RINAP 5/1: no 11: iv 46 - iv 52

iv 46 AN. ŠÁR d30 dUTU diŠKUR dEN dAG.

iv 47 d15 ša NINA. KI dšar-rat-kid-mu-ri

iv 48 d15 ša URU. LÍMMU-DINGIR dMAŠ dU.GUR dnusku

iv 49 ša ina maĥ-ri-ia il-li-ku i-na-ru ga-re-ia

iv 50 mdGIŠ. NU₁₁-MU-GI.NA ŠEŠ nak-ri ša i-gi-ra-an-ni

iv 51 ina mi-qit dGIŠ. BAR a-ri-ri id-du-šú-ma

iv 52 ú-ĥal-li-qu nap-šat-su

iv 46 - iv 52 “*Benim önümde yürüyen (ve) düşmanlarımı öldüren tanrılar Aššur, Šîn, Šamaš,*

Adad, Bêl (Marduk), Nabû, Niniveli İstar, Šarrat-Kidmuri, Arbelah İstar, Ninurta,

Nergal (ve) Nusku bana karşı savaş düşman kardeş(im) Šamaš-šuma-ukin'i güçlü bir yangının içine attılar ve ve hayatını yok ettiler.” (RINAP 5/1: no 11: iv 46 - iv 52; Luckenbill II, 1927, s. 794).

Babil'i ele geçiren Asurlu askerler saraydan geriye kalanları yağmalamış sonrasında ise isyancı başlarını takip ederek yok etmişlerdir (Oates, 2015, s. 130). Bastırılan isyanın ardından anlaşmazlık zamanında Asur saflarına geçenler hariç herkes cezalandırılmıştır. Çünkü anlaşmanın bozulmasının sadece siyasi yönü ile değil, bunun dışında yemin ederek tasdik ettikleri tanrılara da karşı gelmekti. Yani yapılan anlaşmanın bozulması, tanrısal düzene karşı işlenmiş bir suçtu. Asurbanipal kendisini düzenin koruyucusu olarak gördüğünden tanrıların emri ile suçluları cezalandırmakla görevlendirildiğine inanıyordu. Kral bu cezalandırma işini en sert şekilde yapmıştır. Örnek verecek olursak, bir Arap kralına tasma takılarak bir ayı ve bir köpekle birlikte Ninive'nin iç surundaki “*Dünya sınımasının girişi*” adlı kapıyı korumakla görevlendirilmiştir. Ayrıca başka bir kral ise saray yapımında çalıştırılmıştır (Kirschbaum, 2004, s. 119-120).

Kral başarısından şu şekilde bahsetmiştir:

“Bana karşı kötü plan yapanlara gelince... dillerini kopardım ve onları tamamen alt ettim. Hayatta kalanları da -büyükbabam Sanherib’in ruhuna gömü kurbanı olarak- büyükbabamı yok eden koruyucu tanrıların heykelleri ile birlikte canlı canlı parçaladım. Cesetlerini ufak parçalara bölerek köpeklerle, domuzlara zıbu kuşlarına, akbabalara, göğün kuşlarına ve okyanusun balıklarına yedirdim” (Oates, 2015, s. 130). (Resim:11)

İsyandan sonra Babil tahtına Kandalanu geçmiştir (Saggs, 1984, s. 113-114; Jursa,2017, s. 42-43). Ancak Kandalanu’nun Asurbanipal tarafından Babil tahtına getirilmiş bir kişi mi olduğu, yoksa Asur kralının kendisine seçtiği bir taht ismi mi olduğu konusundaki bilgi net değildir. Zaten Kandalanu’nun icraatleri hakkında hiçbir şey bilinmiyor iken 21 yıllık saltanatı boyunca Babil barış içinde yaşamıştır. Yine Asurbanipal ve Kandalanu’nun ölüm yılının aynı olmasından dolayı ikisinin aynı kişi olduğu yönünde görüşler vardır (Roaf, 1996, s. 191; Mieroop, 2006, s.293).

Asurbanipal öldükten sonra yerine oğlu Asur-etel-ilani geçmiştir. Onun saltanatı hakkında az bilgi mevcuttur. Bir yıl hüküm sürüp ölmüş yerine Şamaş-sin-işkur geçmiştir. Onun zamanında Babil ve Med devletleri Asur’a karşı ittifak kurmuştur. Sonrasında Ninive’ye saldırmışlar ve bu saldırılar sırasında Asur tahtında olan Sin-şar-işkun ölürken ailesi ise esir alınmıştır (Johnston, 1901, s. 20 vd.; Kirschbaum, 2004, s. 122-123). Ancak bu saldırıdan kurtulan ve kraliyet ailesine mensup olan II. Asur-uballit, yanına aldığı sadık adamları ile birlikte Urfa’nın güneyindeki Harran bölgesine gelmiş ve burada kendisini Asur kralı olarak ilan etmiştir (Mieroop, 2006, s. 308; Hornung, 2004, s. 142). Ancak bu uzun sürmemiş yeniden birleşen Med ve Babil orduları Harran üzerine yürümüşlerdir. Bu güce karşı koyamayan II. Asur-uballit yenilmiş ve MÖ 609 yılında Asur İmparatorluğu tarih sahnesinden silinmiştir (Kirschbaum, 2004, s. 124; Kuiper, 2011, s. 108). (Resim:12)

Sonuç

Sonuç olarak, Asur Devleti’nin her zaman temel politikalarından birisi olan Babil’in hakimiyet altında tutulması stratejisi Sargonidler Devri’nde de devam etmiş ve Asur ile Babil arasındaki mücadele bu dönemde de sürmüştür. Sargonidler Devri öncesi hakimiyet altına alınan Babil’de bu devirde sürekli dışarıdan destekli olaylar yaşanmıştır. Yaşanan olayların arkasında ise Elam Devletini görüyoruz. Özellikle desteklediği Keldani lider II. Marduk-apla-iddina (Merodah-Baladan) hem II. Sargon hemde Sanherib döneminde Babil’i ele geçirmek için mücadele etmiş ancak yenilmekten kurtulamamıştır.

Sanherib ise olayların arkasında olduğunu bildiği Elam üzerine sefer yapmış bu sefer sırasında Babil’in başında olan oğlunun öldürülmesinden dolayı ise intikam almak için Babil kentini yakıp yıkmış, yağmalatmış hatta tanrı Marduk heykelini Asur’a götürmüştür. Zaten Babilliler Sanherib’in oğulları tarafından öldürülmesini Marduk’a yaptığı saygısızlığa bağlamıştır. Ancak onun ölümünden sonra tahta geçen oğlu Asarhaddon annesinin Babil’li olmasından dolayı Babil geleneği ile yetiştirilmiş onun zamanında Babil’e karşı ılıman bir siyaset izlenmiştir. Kenti ve tapınakları yeniden inşa ettiren kral, halka haklarını geri vermiş ve oğulları döneminde ise Marduk Heykeli tekrar Babil’e gönderilmiştir. Asurbanipal döneminde ise Babil kralı olan kardeşinin isyanı nedeniyle bunu bastırmak için yapılan seferi görüyoruz. Bu son seferden sonra Asur Devleti’nin yıkımında rol oynayacak olan Nabupolassar’ın Babil’in başına geçişine kadar bu devlet Asur’a bağlı kalmıştır. Asurbanipal ayrıca Elam’ı yenerek iki eyalete ayırmış, sonrasında bu bölünmeden yararlanan Medler ise Elam’a son vermiştir. Yaşanan bu gelişme Medleri, Asur ile sınır komşusu yapmıştır. Asurlular sınırında kurulan bu yeni devlete karşı koyamamış hem Medler hem de Asurbanipal’den sonra tahta çıkan oğulları zamanında zayıflayan Asur’a karşı bağımsızlığını ilan eden ve güçlenen Babil Asur Devlet’ini tarih sahnesinden silmiştir.

Etik Beyan

“Sargonidler Devri MÖ 722-626 Babil Seferleri” başlıklı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel kurallara, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamış ve bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir. Bu araştırma doküman incelemesine dayalı olarak yapıldığından etik kurul kararı zorunluluğu bulunmamaktadır.

Kaynakça

- Ahmed, S. S. (1967). Causes of Shamash-shum-ukins uprising, 652- 651 BC. *Zeitschrift Fur Die Alttestamentliche Wissenschaft*, 79, 1, 1-13.
- Akyüz, F. (2013). *Asur Devleti’nin Başkentleri* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Ay, Ş. (2011). İsrail ve Yahuda krallıkları üzerine düzenlenen asur seferleri. *History Studies*, Vol.3/1, 1-14.
- Bahar, H. (2010). *Eskiçağ Uygarlıkları*. Konya: Kömen Yayınları.
- Balkaya, T. (2009). *Hurri-Mitanni Devleti* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bayram, S. (1980). Kaynaklara Göre Güney-Doğu Anadolu'da Proto Türk İzleri. *Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı*, İstanbul, 1-121.
- Belli, O. (1983). "Nairi - Hubuska Ülkesi Araştırmaları". I. *AST*, İstanbul.
- Bertman, S. (2003). *Handbook to Life in Ancient Mesopotamia*. New York: Library of Congress Cataloging-in-Publication Data.
- Beaulieu, P. A. (2005). "World Hegemony, 900–300 BCE". in *A Companion to the Ancient Near East*, Ed. Daniel C. Snell, Blackwell Publishing, 48-62.
- Brinkman, J. A. (1965). "Elamite Military Aid to Merodach-Baladan". *Journal of Near Eastern Studies*, 24, 3, 161-166.
- Brinkman, J. A. (1983). "Through a Glass Darkly Esarhaddon's Retrospects on the Downfall of Babylon". *Journal of the American Oriental Society*, Jan. - Mar, Vol. 103, No. 1, 35-42.
- Brinkman, J. A. (2008). "Babylonia In The Shadow Of Assyria (747-626 B.C.)". *CAH*, Vol.III, Part II, (ed.) John Boardman, I.E.S. Edwards, N.G.L. Hammond, E. Sollberger, C.B.F. Walker, UK, The Cambridge University Press, Second Edition.
- Ceylan, A. (2008). *Doğu Anadolu Araştırmaları Erzurum-Erzincan-Kars-Iğdır (1998 -2008)*. Erzurum: Güneş Vakfı.
- Clay, A. T. (1919). *The Empire of the Amorites*. New Haven: Yale University Press.
- Deniz, Ö. (2009). "Tevrat'ta Geçen Kavim Adları ve Bunların Eskiçağ Tarihindeki Rollerini" (Yüksek Lisans Tezi). Afyonkarahisar: Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Durmuş, A. (2014). "Eski Doğu ve Eski Batı Toplumlarında Karşılaştırmalı Kadın Profili (Mezopotamya, Anadolu ve Yunanistan Toplumları)" (Yüksek Lisans Tezi). Denizli: Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Duymuş, H. H. (2011). "Asur Devleti'nin Dış Politikası (Yeni Asur Devri)" (Doktora tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Elayi, J. (2017). *Sargon II, King of Assyria*. Atlanta: SBL Press.
- Doğan, E. (2015). "Eski Yakındoğu'da Nehirler". (Yüksek Lisans Tezi), Kahramanmaraş: Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Frame, G. (1992). *Babylonia 689-627 B.C. A Political History*. İstanbul.
- Frahm, E. (2017). *A Companion to Assyria*. Chichester, UK: John Wiley & Sons, Ltd.
- Fincke, J. C. (2003). The Babylonian Texts of Nineveh: Report on the British Museum's "Ashurbanipal Library Project". *Archiv Für Orient Forschung*, 50, 111-149.
- Gadd, C.J. (1923). *The Fall of Nineveh*. London: Oxford University Press.
- Grayson, A. K. (1975). *Assyrian and Babylonian Chronicles (Texts from Cuneiform Sources 5)*. New York
- Grayson, A. K. (1991). *Assyrian Rulers of the Early First Millennium BC II (1114- 859)*. Toronto: University of Toronto Press.
- Glassner, J. J. (2005). *Mesopotamian Chronicles*. (ed. B. R. Foster), Leiden-Boston.
- Günaltay, Ş. (1937). *Yakın Şark (Elam ve Mezopotamya)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Günaşdı, Y. (2013). "Karasu Havzasındaki Tarihi ve Arkeolojik Veriler" (Doktora tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Günaşdı, Y. (2016). "Geçitler Ülkesinde Önemli Bir Urartu Kalesi: Avnik". *Tüba-Ar 19,113-135*.
- Gökçek, L. G. (2015). *Asurlular*. Ankara: Bilgin Kültür Sanat Yayınları.
- Herodotos, (2014). *Herodot Tarihi*, (Çev. M. Ökmen), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Hrouda, B. (2016). *Mezopotamya*. (Çev.Z.A. Yılmaz), Alfa Yayınları, İstanbul.
- Hornung, E. (2004). *Ana Hatlarıyla Mısır Tarihi*. (Çev. Zehra Aksu Yılmaz), İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- İplikçioğlu, B. (1990). *Eskiçağ Tarihinin Ana Hatları I*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Basımevi.
- Johnston, C. (1901). "The Fall of Nineveh". *Journal of the American Oriental Society*, Vol. 22, 20-22.
- Jursa, M. (2017). *Babililer*, (Çev. Firuzan G. Gerhold), İstanbul.
- Kılıç, Y. ve Yılmaz, C. (2020). *Eski Mezopotamya'nın Siyasi Tarihi*. Değişim Yayınları, İstanbul.
- Kınal, F. (1978). Khorsabad Kral Listesi ve Kronoloji. *Belleten*, 166, 171-200.
- Kınal, F. (1983). *Eski Mezopotamya Tarihi*. Ankara: Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Basımevi.
- Kirschbaum, E. C. (2004). *Asurlular (Tarih, Toplum, Kültür)*. (Çev. Aslı Yarbaş), İzmir: İlya Yayınevi.
- Ksenophon, (2010). *Anabasis- On Binlerin Dönüşü*, (Çev.T. Gökçöl), Sosyal Yayınlar, İstanbul.
- Kuhr, A. (2017). *Eski Çağ'da Yakındoğu Yaklaşık M.Ö. 3000-330: I.II*. (Çev. Dilek Şendil), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Kuiper, K. (2011). *Mesopotamia: The World's Earliest Civilization*. New York: Britannica Educational Publishing.
- Leick, G. (2003). *Historical Dictionary of Mesopotamia*. Lanham: The Scarecrow Press.
- Liverani, M. (2014). *The Ancient Near East: History, Society and Economy*. London and New York.
- Luckenbill, D. D. (1926). *Ancient Records of Assyria and Babylonia I*. Chicago: Univ. of Chicago Press.
- Luckenbill, D. D. (1927). *Ancient Records of Assyria and Babylonia II*. Chicago: Univ. of Chicago Press.
- Memiş, E. (2007). *Eskiçağda Mezopotamya: (En Eski Çağlardan Asur İmparatorluğu'nun Yükselişine Kadar)*. Bursa: Ekin Yayınevi.
- Memiş, E. ve Bülbül, C. (2012). *Amurrular: Araplar'ın En Eski Ataları*. Elazığ: Fırat Üniversitesi.

- Mieroop, M. V. D. (2006). *Antik Yakındoğu'nun Tarihi (M.Ö. 3000-323)*. (Çev. Sinem Gül), Ankara: Dost Kitabevi.
- Oates, J. (2015). *Babil*. (Çev. Fatma Çizmeli), Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Olmstead, A. T. (1922). "The Fall and Rise of Babylon". *The American Journal of Semitic Languages and Literatures*, Vol. 38, No. 2. 73-96.
- Oppenheim, A. L. (1977). *Ancient Mesopotamia*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Özgül, O. (2016). "Erzurum'da Stratejik Bir Urartu Kalesi: Tepeköy (Pir Ali Baba)". *Tüba-Ar* 19, 137-157.
- Pollock, S. (1999). *Ancient Mesopotamia: The Eden That Never Was*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ponchia, S. (2004). "Mountain Routes in Assyrian Royal Inscriptions (Part I)". *Kaskal: Rivista di storia, ambienti e culture del Vicino Oriente Antico*, Padova, 139-177.
- Ragozin, Z. (2022). *Asurlar*. (Çev. Ekin Duru), İstanbul.
- Radner, K. (2018). "Asur Kenti ve Asur Krallığı Tarihine Genel Bakış". (ed. K.Köroğlu S.F.Adalı), *Asurlular, Dicle'den Toroslar'a Tanrı Asur'un Krallığı*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2-26.
- RINAP 3/1: Grayson A. K.-Novotny, J. (2012). The Royal Inscriptions of Sennacherib, King of Assyria (704-681 BC), Part 1. (The Royal Inscriptions of the Neo-Assyrian Period 3/1), Winona Lake.
- RINAP 4: Leichty, E. (2011). The Royal Inscriptions of Asarhaddon, King of Assyria (680-669 BC), (The Royal Inscriptions of the Neo-Assyrian Period, RINAP 4), Winona Lake, Indiana, Eisenbrauns.
- RINAP 5/1: Novotny, and Jeffers, J., (2018). The Royal Inscriptions of Ashurbanipal (668-631 BC), Assur-etilani (630-627 BC), and Sin-sarra-iskun (626-612 BC), Kings of Assyria, Part I, Pennsylvania: Eisenbrauns, (*The Royal Inscriptions of the Neo-Assyrian Period 5/1*: Bu çalışmada yer alan belgelere proje web sayfası olan <http://oracc.museum.upenn.edu/rinap/rinap5/corpus/> adresinden ulaşılmıştır.
- Roaf, M. (1996). *Mezopotamya ve Eski Yakındoğu*. (Çev. Zülal Kılıç), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Rogers, R. W. (1900). *A History of Babylonia and Assyria*. New Jersey: Assyrian International News Agency.
- Roux, G. (1992). *Ancient Iraq*. London: Penguin Books.
- Saggs, H. W. F. (1962). The Greatness that was Babylon, Hawthorn Books; First Edition edition, p. 109-120.
- Saggs, H. W. F. (1984). *The Might That Was Assyria*. London: Sidgwick & Jackson.
- Salvini, M. (2006). *Urartu Tarihi ve Kültürü*. İstanbul.
- Sevin, V. (1991). *Yeni Asur Sanatı I Mimarlık*, Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Sevin, V. (2005). "Asur İmparatorluğu (Eski Yakındoğu'nun Süper Gücü)". *Arkeo-Atlas*, 4, İstanbul: Doğan Ofset, 44-52.
- Strabon, (2015). *Geographika (Kitap: XII, XIII ve XIV)*. (Çev. Adnan Pekman), Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.
- Tadmor, H. (1958). "The Campaigns of Sargon II of Asur: A Chronological-Historical Study". *Journal of Cuneiform Studies*, 12/1, 22-40.
- Toptaş, K. (2018). "Yeni Asur İmparatorluğu'nda İdeoloji, Propaganda ve İsyenlar" (Doktora Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Toptaş, K. (2020). "Filolojik ve Arkeolojik Belgeler Işığında Asurbanipal ve İcratları" (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Toptaş, K. ve Akyüz, F. (2020). "Yeni Asur İmparatorluğu'nda Taht Mücadeleleri ve Darbeler". *TAD*, C.39/S.68, 50-88.
- Toptaş, K. (2021). *Asarhaddon Asur Kralı, Babil Yöneticisi, Mısır Fatih*. Ankara.
- Tuncel, M. (1994). "Dicle". *DİA*, 9, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 281-282.
- Tuncel, M. (1996). "Fırat". *DİA*, 13, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 31-33.
- Yiğit, T. (2020). *Eski Mezopotamya Tarihi*. Ankara.
- Yılmaz, C. ve Kılıç, Y. (2020). "Eski Yakındoğu'nun Diploması Dönemi ve Amarna Çağı". *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, s.7, 879-912.
- Walker, D. A. (1888). "The Assyrian King, Asurbanipal". *The Old Testament Student*, 8, Chicago, 57-62.
- Whiting, R. M. (2006). "Amorite Tribes And Nations of Second-Milenum Western Asia". *Civilizations of the Ancient Near East*, Vol. I.II. 2nd edition, New York: 1231-1242.

EXTENDED ABSTRACT

The geography of Mesopotamia is like a door of the Asian Continent to the Mediterranean. The region is the area of 120,000 km² between the Mediterranean Sea in the west of Asia and the Persian Gulf with the widest lines. This area is surrounded by high mountains that bring Iran to the east and Anatolian plateaus to the north. The Taurus ranges reach the Red Sea by taking various names such as Cebel-i Lebanon, Herman and Mount Sinai along the eastern shores of the Mediterranean towards the south. To the east of the Tigris, the Zagros ranges, which are the continuation of the Anti-Taurus Mountains in Southeast Anatolia, form a natural screen separating the Iranian Plateau and the Tigris valley. While the Assyrian State, which was established in the Mesopotamian geography, was divided into three periods as Old - Middle and New Assyria, the period that included four kings in the New Assyrian State was called the Age of Sargonids or the Assyrian Imperial Period. The reason for the Assyrian-Babylonian struggle

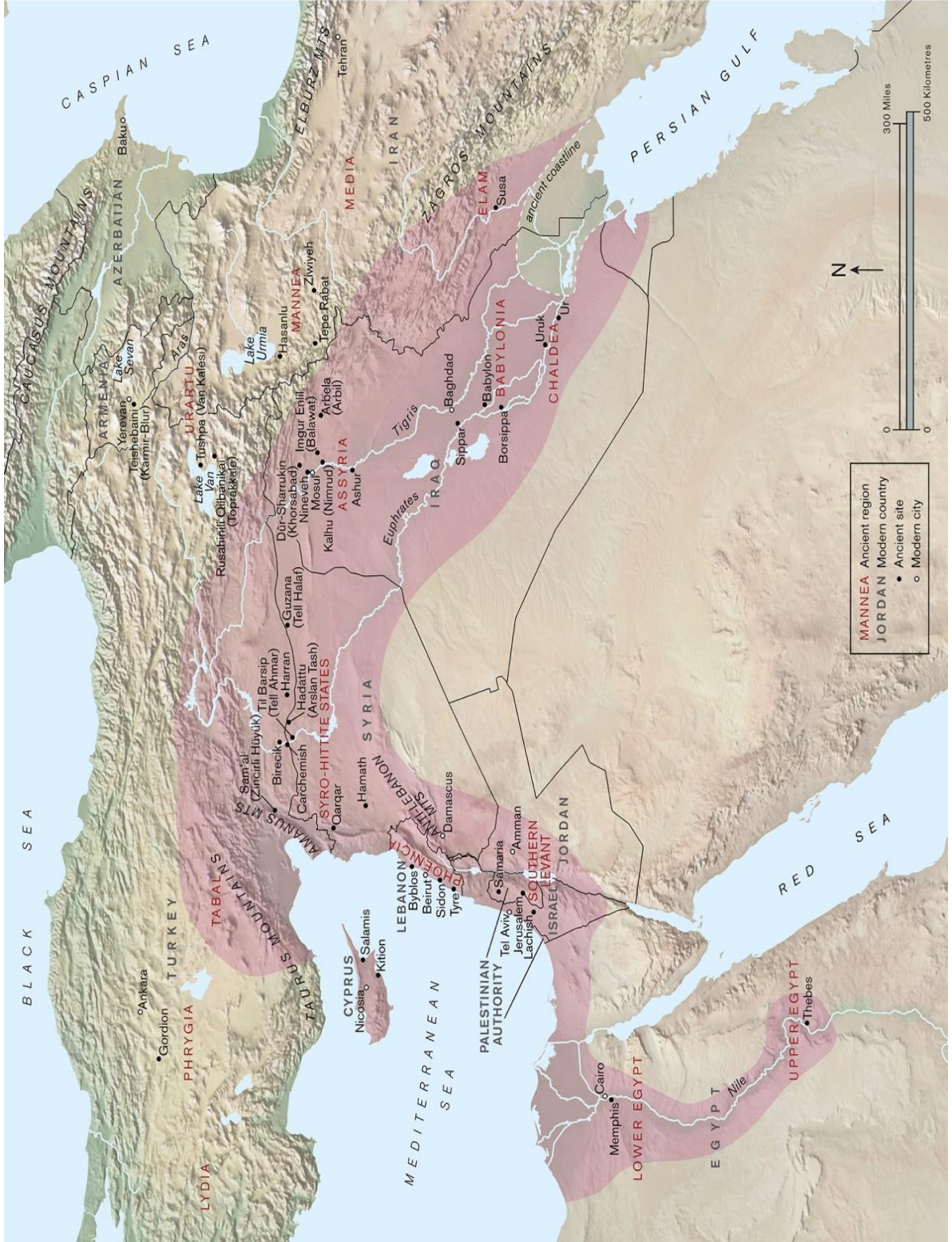
starting from the Old Assyrian Period is that Babylon had more favorable conditions than Assyrian geography and besides, it was on commercial roads.

Before the Sargonids Period III. during the reign of Tiglath-Pileser, a rebellion broke out in Babylon and Nabonassar, the king of Babylon, asked for help from Assyria. Thereupon, the Assyrian king also helped. However, after the death of Nabonassar, an atmosphere of turmoil arose again in Babylon and Nabû-mukîn-zêri seized the administration. As a result of these developments, III. Tiglath-Pileser took action and marched on Babylon, annexed the country to Assyrian lands, and then ruled the two countries together as the king of Babylon under the name of Pulû. III. His son, V. Salmanassar, who came to the throne after Tiglath-Pileser, continued to rule Babylon under the name of Ululayu. According to the text written on a small cylinder belonging to the Assyrian king, the Assyrian king had the city of Borsippa rebuilt and the Temple of Nabu built. However, during the developments after his death, II. Marduk-apla-iddina (Merodah-Baladan), tried to seize the Babylonian rule, II. Sargon's first struggle with him was not successful, and he managed to stay on the Babylonian throne for 10 years. After BC. in 710 II. Sargon won his second war with Merodah-Baladan and II. Marduk-apla-iddina (Merodah-Baladan) was defeated and had to flee. Then II. Merodah-Baladan, who took advantage of this throne change in the time of his son Sanherib, who took the throne after Sargon, could not escape being defeated once again, fled to Elam and died there. After these events, Sanherib embarked on an expedition to Elam, but he wanted to make this expedition by sea, not by land, unusually. The king built ships and attacked Elam from the Persian Gulf from the south. However, the Elamites, who were injured by this, entered Babylon and killed the son of Sanherib, who was sitting on the throne. During this turmoil, the commanders who tried to take the throne were again defeated by the Assyrian king Sanherib. Sanherib punished the city of Babylon because of these events and destroyed the city. After these events, which resulted in the destruction of Babylon, Sanherib was killed by his other two sons because he chose his youngest son, Asarhaddon, as heir. The assassination of the Assyrian king by his sons was attributed to his desecration of the city of Babylon and the statue of Marduk.

However, despite all this, Asarhaddon took the Assyrian throne. The king had the city of Babylon rebuilt, and a mild policy between the two states showed itself. On the other hand, besides the construction of Babylon, Asarhaddon, a pious king, had the temples of Esharra in Assyria and Esengila in Babylon built simultaneously. This king put an end to the Assyrianization of Babylonian gods, which was practiced before in Assyria. The reason for this is that Asarhaddon's mother Nakia was Babylonian and his wife was Babylonian. The Assyrian king wanted this to continue after him, but Ashurbanipal, whom he appointed as the heir to Assyria, and Shamaş-şumu-ukin, who was chosen as the heir to Babylon, did not work because of what happened after his accession to the throne. Only 16 years of peace and Ashurbanipal's constant meddling in Babylon's internal affairs has deteriorated. He rebelled against the brother of the Babylonian king Shamash-sumu-ukin. The Assyrian king Ashurbanipal besieged the city of Babylon. The siege lasted two years. Meanwhile, unprecedented hunger and disease were experienced in the city of Babylon. The situation has deteriorated so much that the people who managed to survive had to resort to cannibalism. The streets have become impassable because of the corpse. Shamash-sumu-ukin, on the other hand, preferred to die rather than fall into the hands of his brother and committed suicide by setting his palace on fire. Not many inscriptions have survived from the era of Shamash-sumu-ukin. This is because it was destroyed by his brother Ashurbanipal after the rebellion. Brick inscriptions at Babylon, Ur, Uruk, and Nippur all bear the name Ashurbanipal.

After Ashurbanipal, he took over the administration of Babylon. In this period, we see the name Kandalanu on the Babylonian throne. However, the name of the throne that Ashurbanipal took or the governor he appointed is unknown. After Ashurbanipal's death, his son Asur-etel-ilani succeeded him, but his reign was little known, and he died after a year, and was replaced by Shamashsin-iskur. During the reign of his sons, first the Babylonian state gained its independence after a long time, then got stronger and attacked Assyria. In addition, the Medes, who got stronger on the Assyrian border, attacked Assyria, and then these two powers formed an alliance and attacked Nineveh and put an end to the Assyrian State in 612 BC. Meanwhile, II. who managed to escape from Nineveh. Assyrian-Uballit fled to Harran, declared himself king of Assyria, and BC. he managed to stand until 609, but he could not escape from being defeated by Babylonian and Median forces.

EKLER

Resim 1. Asur Coğrafyası (www.britishmuseum.org)

Resim 2. II. Sargon (K. Kuiper).

Resim 3. Merodah Baladan (Oates, 2015).

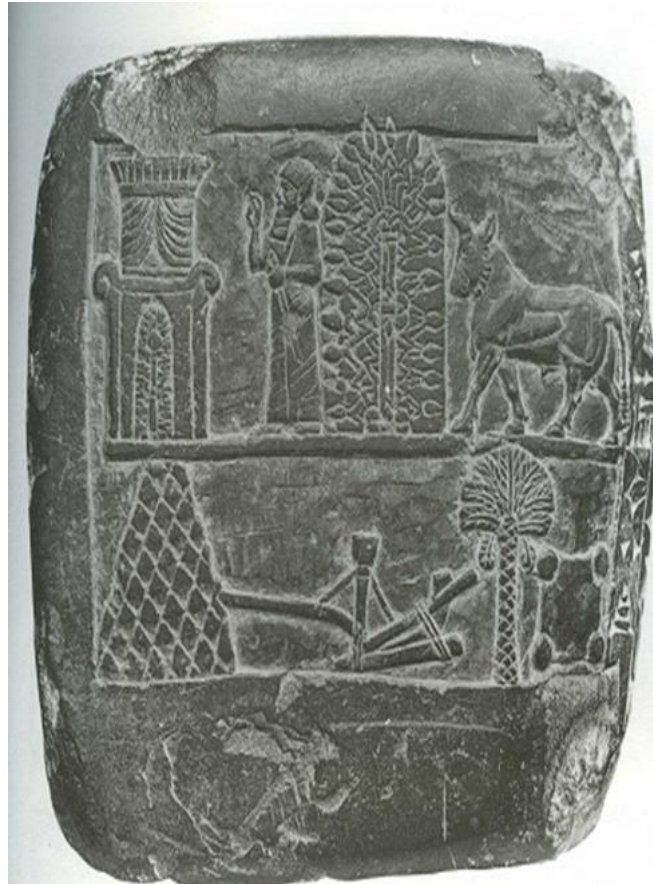
Resim 4. Jerusalem Prism, Sanherib Dönemi Askeri Seferleri Yer Almaktadır (A. K. Grayson-J. Novotny).

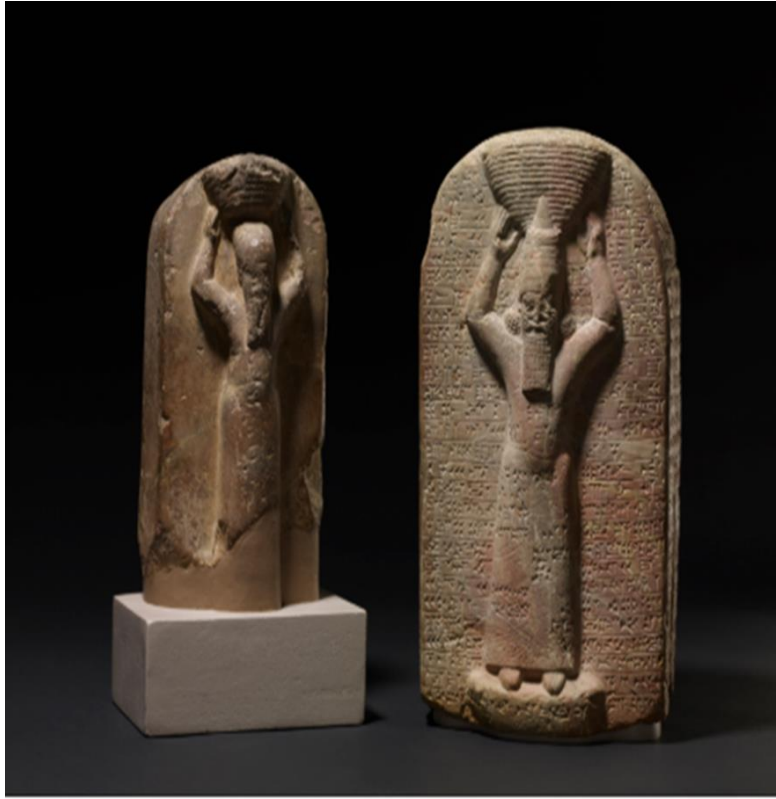
Resim 5. Babil'in yeniden inşasını kaydeden Asarhaddon'a Ait Kil Prizma Parçası ve Üstünde Damgalanmış Asur Hiyeroglifleri (E. Leichty).

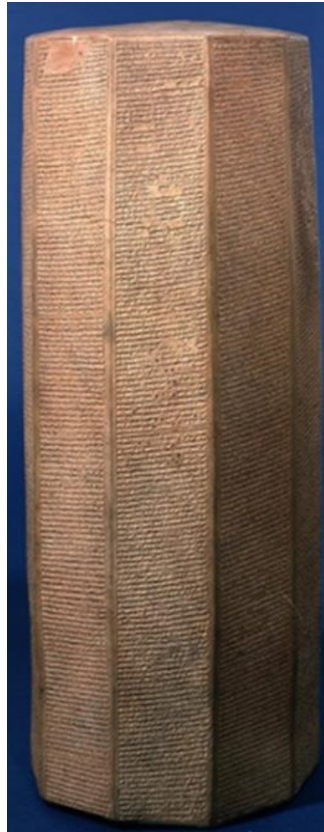
Resim 6. Asarhaddon'un Babil ve Esagil'in yeniden inşasının kaydedilmesi (RINAP 4 no 234-235).

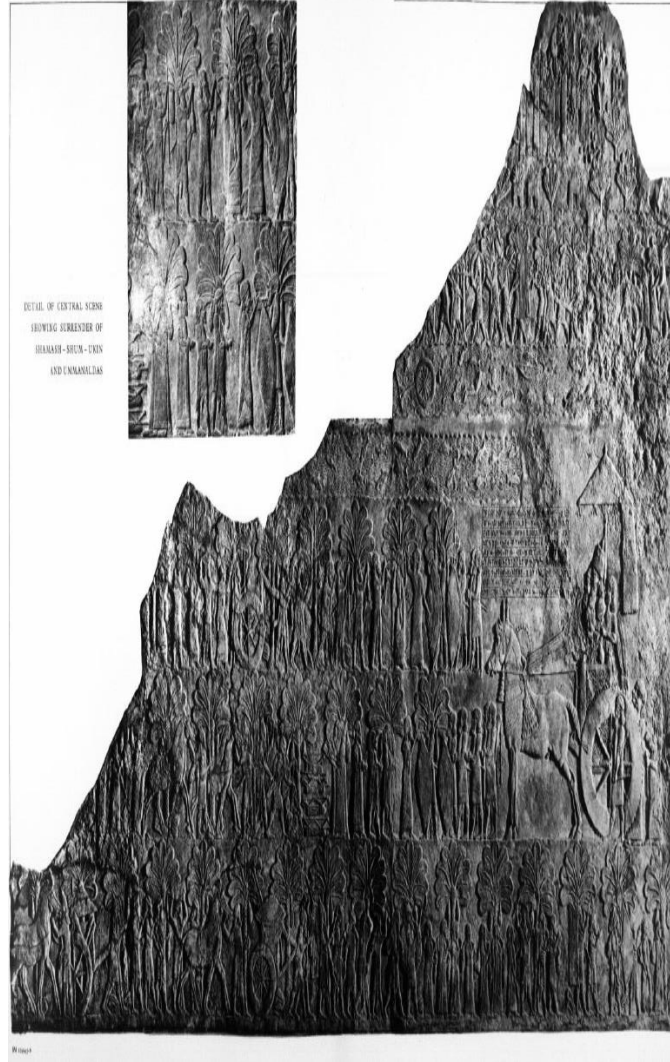
Resim 7. Asarhaddon'un Babil'i Onarmasını Anlatan Tablet (M. Roaf).

Resim 8. Asurbanipal ve Kardeşi Şamaş-Şuma-Ukin (<http://www.britishmuseum.org>).

Resim 9. Rassam Cylinder, Asurbanipal'in En Kapsamlı Yıllığıdır ve 9 Seferi Anlatılmaktadır (<http://www.britishmuseum.org>).

Resim 10. Şamaş-şuma-ukin'in etrafının kuşatılması (Barnett, 1976: Pl. XXXV, Toptaş, 2020: 270).

Resim 11. Asurbanipal dönemi Babil'deki isyanı destekleyen Kaldeliler'in esir edilip, sürgünle cezalandırılmasını gösteren bir sahne (Barnett, 1976: Pl. XXX Slabs 10-11-12, Toptaş, 2020: 271).

Resim 12. Ninive'nin Düşüşünü Anlatan Babil Kroniği (C. J. Gadd).